

Xebatêka Tarîxî
û Erjaya

Deniz PÎREJMANIJ

Xo vîr ra mekîn, na reya verên
a ke tarîxê ma de yew rojna-
meyo safî kirdkî neşr beno. 6

Ehmedê Xasî û Şêx
Mehmed Selîm

Xurşîd MÎRZENGÎ

Dewa Hezanî ra Mela Tehar,
Ehmedê Xasî û Şêx Mehmed
Selîm hunkufê jobînî yê. 7

Standardkerdişî Zûnî
Ser Yow Şîrove

Newzat ANUK

Fîkîr mi gueri (gore) ma se-
mêdî (seba) standardkerdişî
zaf acele mek. 5

EDÎTORÎ RA

Roşan LEZGÎN

Hûmara dîyine ya **NEWPELÎ** zî vejîya. Hûmara yewine de, ma dî, kesê ke meselaya ziwani baş fehm kerda, eleqeyêko musbet nîşan da, wayîrîye kerde. Ma hêvîdar ê ke no eleqe dewam bikerê.

Eke bi kirdkî cîya kovar û rojnameyî nevejîyê, dezgeyê kirdan ê ziwani û kulturî saz nêbê, kirdkî (zazakî) nêbena wayîrê şexsiyetî. Xo rê bi xo miyan ra wedariyêna, şina! 2

NEWPEL

rojnameyo kulturî yo 15 roje

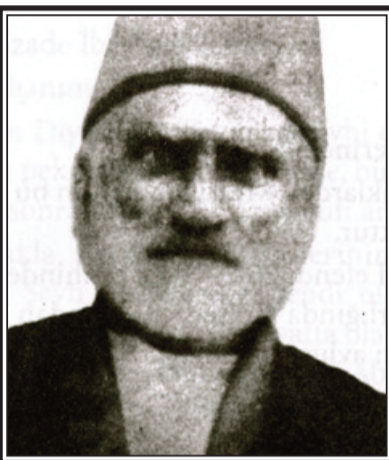
01-15 nîsane 2011

Hûmare: 2

newepel@hotmail.com

Vaya / Fiyat: 1 TL

EHMEDÊ XASÎ Û MEWLIDÊ KIRDÎ

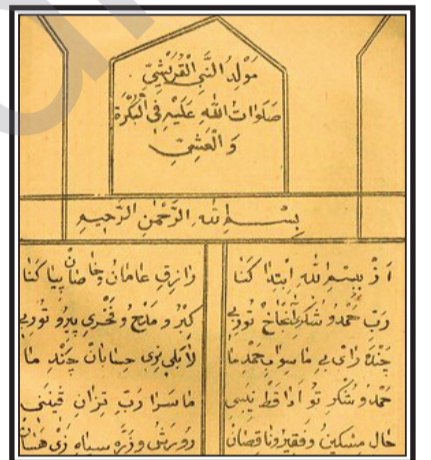
Mewlûdê Kirdî yê Ehmedê Xasî sey metnêko mukemmel û pîroz destpêkê edebîyatê ma yê nuşteki yo.

Ehmedê Xasî, miyanê şarî de bi nameyê **Xasî**, **Seydayê Xasî** û **Xoceyo Xasî** zî şinasîyeno.

Tehsilê xo Medreseyê Mesudîye yê Dîyarbekirî de tamam kerdo. Muderîsîya merkezê Dîyarbekirî û dewa xo Hezanî kerda. Badê seba muftîyîya Licê tayîn beno la o bi xo nê wezîfeyî ra îstîfa keno.

Ehmedê Xasî **Mewlidê Kirdî** 1892 de nušto. 25 adare 1899 de Dîyarbekir de Çapxaneyê Lîtoğrafya de 400 nusxeyê ey ginayê çape ro. No kitabê ma yo tewr verên o ke welat de bi kirdkî nusîyayo.

Ma do her hûmara rojnameyê ma **Newepelî** de **Mewlidê Kirdî** ra qismêk neşr bikerîn. 5

Şarê Ma Newroze Pîroz Kerde

Foto: ANF

Miletê kurdî her çar parçeyanê welatî de, heme şaristananê xo de û zafê cayanê cihanî de roşanê Newroze bi heyecanêkê neteweyî pîroz kerde.

Newroze destpêkê serra newîye ya tebiyetî ya, destpêkê wîsarî ya. Newroze hişyarbîyayîş o. Newroze newebîyayîş o, xonewekerdiş o. Newroze vera

zulum û neheqîye, vera tarîyîye de mucadele yo, şiyayîşê ver bi roşnayîye yo.

Bêguman roşanê Newroze miyanê gelek mîletan de pîroz beno la miyanê kurdan de roşanêko neteweyî yo. Newroze, roşanê milî/neteweyî yê kurdan o.

Ma hêvîdar ê ke hetanî yewna Newroze, mîletê kurd rewşa xo

bineyna aver bibero, tikêna ver bi amancê xo şiro. Û ma hêvîdar ê ke hetanî Newrozêna ma bibîn wayîrê statuyêka birûmete û ziwane ma kurdkî bîbo ziwane resmî, ziwane perwerdeyî. Her panc lehçeyê kurdkî; **kirdkî**, **kirdaskî**, **sorankî**, **gorankî** û **lurrkî** bi azadî biciwiyê. 3

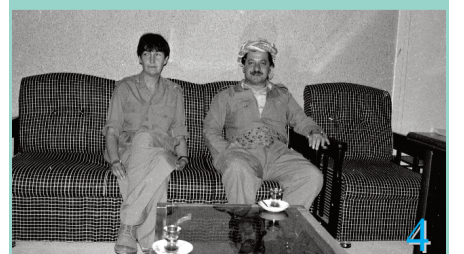
Parlamentoyê Îraqî Jenosîdê Helebçe Qebul Kerd

Parlamentoyê Îraqî roja 17.03.2011 de qirkerdişê Helebçe ke hetê rejîmê Beasî ra viraziyabi, sey "Jenosîd"î nas kerd. 3

ROPORTAJ

Hulya YETÎŞEN
Gilberte Favre Zaza
Reyde Roportaj - 2

Weçînayîşan de Propagandaya bi Kurdkî Serbest a

Goreyê vurnayîşê ke "Qanûnê Derheqê Hukmê Bingeyênî yê Weçînayîşan û Qeydê Raydayoxan" û "Qanûnê Weçînayîşê Parlementeran" de virazîya, êdî partîyê sîyasî şênî bi ziwananê teberê tirkî de zî propagandaya bikerê. 3

EDÎTORÎ RA

Roşan LEZGÎN

Hûmara dîyine ya **NEWPEL**î zî vejîya. Hûmara yewine de, ma dî, kesê ke mese-laya ziwanî baş fehm kerda, eleqeyêko musbet nîşan da, wayîrîye kerde. Ma hevî-dar ê ke no eleqe dewam bikero.

Tayê embazî estê, bala xo nêdanê rojna-meyî ser, vanê kam vejeno?

Kesê ke nê rojnameyî vejenê, eke miyan ra tayê kesî wayîrê fikrê cîya-cîya bibê zî, girêdayeyê tu partî yan rêxistine nîyê. Heme kurd ê, heskerdoxê kirdkî yê.

Mîyanê mîletêk de tewir bi tewir fikrî estê. Grûb û partîyê cîya-cîyayî estê. Beno ke şexsî, grûbî yan zî partî hetê sîyasetî ra reqîbê yewbînan bê, heta ke dişmenê yew-bînan bê. La ganî ma êdî çîyanê muştêre-kan de, ma vajîn, **meselaya ziwanî** de, ma pîya bixebitîn.

Mîyanê ma kurdan de her bajar de da-des rojnameyê tirkî vejênê. Kes çîyêk nê-vano. Her roje yew rojnameyo newe bi tirkî

vejîyo zî hewna kes çîyêk nêvano. La gama ke kirdkî rojname vejêno, ma zor danê xo ke qusurêk ci rê peyda bikerîn!

Ma îtirazê ziwanî kenê, îtirazê çekuyan kenê. Ma îtirazê şexsan kenê!... Ez fehm nêkena çira rojnameyê kirdkî hende beno meselayêka girde?!

Eke ma vanê wa **kirdkî (kirmanckî, za-zakî, dimilkî)** vîndî nêbo, sewbîna çareyê ma çin o. Ez nêkerî, ti nêkerî, o nêkero, kam keno? Rojname nêvejîyo, kovarî nêve-jîyê, kitabî nêvejîyê, ziwan senî maneno?

Asîmîlasyonî wina pêt, wina xurt dor ro ma girewto ke êdî dewlete, mekteb û tel-evîzyonî, ma asîmîle nêkerê zî ma xo asî-mîle kenê. Zafê însanê ma estê, zerrî ra fek ziwanê xo ra veradayo, keyeyê xo de pitê xo yê şeşşmeyî reyde bîle bi tirkî qisey kenê.

Meselaya ziwanî de, êdî ma kirdî ameyê na merhele ke, zafê însanê ma ziwanê xo ra şermayenê. Fedî kenê ke kirdkî qisey bi-kerê. Ganî ma şermê xo wedarîn, ma zi-wanê xo ra fedî nêkerîn.

Nê hetî ra kirdaskî xo xelisnayo. Nê da-vîst serranê peyênan de, bi sayeyê rojna-meyan, kovaran, radyo û televîzyonan,

enstîtu û partîyan êdî kirdaskî bîya sey zi-wanêkê resmî. Belkî bi hezaran kadroyê lehçeya kirdaskî estê; nuşttoxî, wendoxî, şairî, hîkeyanuşttoxî, romannuştoxî, kayker-doxê sînema û tîyatroyî, muzîsyenî... Rojna-meyê kirdaskî yew roje de des hezarî roşiyeno. Kirdaskî hende aver şîya ke êdî gama ke vanê "Kürtçe" tena kirdaskî yena vîrê însanan. Heta ke zafê kirdê ma zî fealî-yanê xo bi kirdaskî kenê, bi kirdaskî nu-senî, wanenê, qisey kenê...

Serra 2006î de Çewlîg de pasajê Xeylanî de, qatê hîrinî de yew merkezê kulturî abibi. Kirdan (zazayan) bi xo no merkez awan kerdbi. La nameyê ey bi kirdaskî ronabî:

Navenda Çanda Çewlîgê. Kesî îtiraz nê-kerd. La gama ke bi kirdkî çîyê nusîyeno, zana yan nezan, her kes cayê ra çîyê vano!

Vanê, çar mîlyonî kirdî (zazayî) estê. Gelo heqê kirdan zî çin o ke yew rojname vejî? Eke bi kirdkî cîya kovar û rojnameyî nêvejîyê, dezgeyê kirdan ê ziwan û kulturî saz nêbê, kirdkî (zazakî) nêbena wayîrê şexsîyetî. Xo rê bi xo mîyan ra wedarîyêna, şîna!

Heyf nîyo? Çi rê kirdkî (zazakî) vîndî bibo? Çi gunê kerdo?!

DERSA ZIWANÎ - 2 (Xususîyet û Nameyê Lehçe)

Amadekar: Roşan Lezgîn

Wendoxê erjayeyî,

Na derse de ma bala xo danê famîl-yaya ziwanê kurdkî û nameyê lehçeya xo ser.

Eke ma sere de bi hawayêko pêroyî biewnîn **kurdkî** ra û ma ziwanê xo bi hawayêko komplîke bişinasnîn, ma do ziwanê xo hîna asan bimusîn.

Cîhan de gelek famîlyayê pîlî yê zi-wanan estê. Ma vajîn sey famîlyaya **samî-hamî**, sey famîlyaya **ural-altay**, sey famîlyaya **hînd-ewropa**... Mîyanê famîlyaya hînd-ewropa de zî grûbî estê. Ziwanê mîletê ma kurdan **kurdkî** grûba **îranî** ya famîlyaya **hînd-ewropa** ra yo.

Kurdkî, nameyê tena yew ziwanî yan zî nameyê yew lehçe nîyo, na-meyo muştêrek yê panc lehçeyan o:

1. **kirmanckî** (kirdkî, zazakî, dimilkî)
2. **kurmanckî** (kirdaskî)
3. **sorankî** (mukrî)
4. **gorankî** (hewramkî)
5. **lurrkî** (kelhurkî, bextiyarkî)

Yanî, gama ke ma vanê "Kurdî (Kürtçe)" tena nameyê kurmanckî yan yê sorankî nîyo.

Û seke aseno, lehçeya ma zî bi çar nameyanê cîya-cîyayan name bena. Şarê vakurê Dîyarbekirî, yê Çewlîgî û qismêk şarê Xarpêtî xo ra vanê "**kird**" lehçeya xo ra zî vanê "**kirdî**" yan zî "**kirdkî**" û heta ke mintiqaya xo ra zî vanê "**Kirdane**".

Şarê Dêrsim, Erzingan, Sêwas û Gimgimî xo ra vanê "**kirmanc**", lehçeya xo ra zî vanê "**kirmanckî**" û heta ke mintiqaya xo ra zî vanê "**Kirman-cîye**".

Şarê Modkan, Çêrmuge, Sêwregî û Alduşî xo ra vanê "**dimilî**" lehçeya xo ra zî vanê "**dimilî**" yan zî "**dimilkî**".

Qismêk şarê Xarpêtî zî xo ra vanê "**zaza**" û lehçeya xo ra zî vanê "**za-zakî**".

Nê nameyan ra "**kird**" û "**kirmanc**"

nameyê etnîkî yê la "**dimilî**" û "**zaza**" nameyê eşîran ê, dima teşmîl bîyê.

Grûba Xebate ya Vateyî ke bîy şîyês serrî standardîzekerdişê na lehçe ser o xebitêna û qaydeyanê rastnuştîşî tesbît kena, pêşnîyaz kena ke ma nê nameyan ra "**kirmanckî**" tercîh bikîn.

Zaf rew, tarîxêko tarî de, sedemanê cîya-cîyayan ra ziwanî tayê şaxan ser o pare bîyê û dima mîyanê nê şaxan de ferqê muhîmî virazîyayê, îlmê zi-wanzanîye de nê qolanê ziwanî ra "**lehçe**" yeno vatene. Tarîxêko nêzdî de zî tayê sedeman ra mîyanê grû-banê cematkî yê mîletêk de hetê zi-wanî ra ferqê qijkekî virazîyayê, îlmê ziwanzanîye de nê ferqan ra zî "**şîwe**" yeno vatene. Û ferqê zaf qijkekî ke dewe ra dewe yan zî keye ra keye, heta ke merdim ra merdim ferq kenê ra zî îlmê ziwanzanîye de "**fek**" yeno vatene.

Seke ma va, **kirmanckî** (kirdkî, za-zakî, dimilkî) panc lehçeyanê **kurdkî** ra yew a. Lehçeya ma de di **şîweyî** estê:

1. **şîweyê Dêrsimî** ke zafane kurdê elewî qisey kenê.

2. **şîweyê teberê Dêrsimî** ke zafanê kurdê sunî qisey kenê.

Eke ma bêrîn **fekan** ser, seba ke **kurdkî** hetanî ewro zî qedexê bî, bi **kurdkî** wendiş, nuştîş û perwerde nê-bîyo, coka senî ke lehçeyanê bînan yê **kurdkî** de **fekî** zaf ê, bi no qayde **kirmanckî** (kirdkî, zazakî, dimilkî) de zî **fekî** zaf ê. Her şaristanêk, her qeza-yêk, her dewêk, her keyeyêk û heta ke her merdimêk yew "**fek**" qisey keno. Coka yewbînan ra fehmkerdiş de ma zehmetî vînenê.

Wendiş, nuştîş û perwerdeyî reyde, lehçeya ma zî do hêdî-hêdî standar-dîze bibo, fek û şîweyî kêmi bibê. Bi no qayde ma do hîna asan yewbînan ra fehm bikîn û muştêrek bibîn.

	Kirdkî (Zazakî)	Tirkî
A a	Adir, asin, Almanya	Adam, at
B b	Bira, ban, Bidlîs	bıyık, bir
C c	ca, cêr, cor	can, cadde
Ç ç	çim, Çewlîg	Çocuk, çöp
D d	dest, Dêrsim	dal, dayı
E e	ez, Erzingan, Erzirom	el, eldiven
Ê ê	êrxat, êlçî, êqbal	-
F f	fek, fariskî, Fransa	fare, fıstık
G g	ga, giran, Gimgim	göl, güven
H h	her, heş, Hollanda	hemen, hava
I i	bin, kirmanc, solin	ısırmak, ışık
Î î	îsot, Îran, Îtalya	iş, İran, insan
J j	jêhat, jan, Japonya	jandarma, jimnastik
K k	kitab, kar, Kurdîstan	Kalkan, küçük
L l	lal, lazut, Licê	limon, leke
M m	ma, mase, Mûş	mavi, maya
N n	nan, newe	ne, neden
O o	oda, ordu, Osman	Olmak, odun
P p	Payîz, Pîran, Pali	parmak, pınar
Q q	qeleme, qumaş	-
R r	rind, radyo, Riha	Resim, rüzgar
S s	sipî, simer, Sêwregi	serin, sarı, süs
Ş ş	şima, şeş, şaş	şişirmek, şişman
T t	ti, tarîx, Tirkîya	tatlı, tavşan
U u	utî, uca, ucret	ütü, ücret
Û û	ûsul, ûrris, ûrrim	uzak, unutmak
V v	verg, velg, vate	var, ver
W w	wisar, weş, welat	-
X x	xirab, Xarpêt, xal	-
Y y	yaban, yar, yadîgar	yayla, yol
Z z	zaf, zerd, zaza	zeybek, zavallı

NOT: Tabloyê alfabeî kovara Vateyî ra gêriyayo.

Şarê Ma Newroze Pîroz Kerde

Miletê kurdî her çar parçeyanê welatî de, heme şaristananê xo de û zafê cayanê cîhanî de roşanê Newroze bi heyecanêkê neteweyî pîroz kerd.

Foto: ANF

Çiqas kurdî estê, mavajîn, hetê bawerîye ra, kurdê musulmanî, kurdê yaresanî, kurdê elewî, kurdê êzidî û kurdê zerdeştî. Hewna mavajîn hetê lehçeyan ra, kurdê zazayî, kurdê kurmancî, kurdê soranî, kurdê goranî û kurdê lurrî. Ancîna ma hetê fikrî ra vajîn, kurdê ke wayîrê fikranê cîya-cîyan û terefdarê partîyanê cîya-cîyan ê, pêrine têreyra Newroze sey roşanêkê milî/neteweyî pîroz kerde.

Her roja vîst û yewê adare, her wisar, senî ke tebiyet îstîrehetê zimistanî ra werzeno xo ser, senî ke awe dekewena bi dar û berî, senî ke gul û vilî, vaş û nebatî

pindik danê, şarê ma zî her Newroze de seba cuyêka newîye, seba azadî û millet-bîyayîşê xo newe ra hişyar beno, werzeno xo ser.

Alemê mesîhîyan û zafê şarê cîhanî destpêkê serrneweyî de, yanî roja yewê çelewî de hesabê xo yê serra vîyartîye kenê û seba serra vernîya xo zî plan û projeyanê xo ronane, rayîrê xo bellî kenê. Eynî bi no qayde, ganî milletê ma zî her Newroze de hesabê xo yê serra vîyartîye bikero û seba serra vernîya xo zî plan û projeyanê xo rono, rayîrê xo bellî bikero û gama xo bierzê.

Newroze, tena roja keyf û

şahî, roja hişyarî û mucadeleyî nîya, eynî wext de roja pîyabîyayîşê milletê kurdî, roja kerdişê hesab û kitabê xo, roja ronayîşê plan û projeyanê xoyê neteweyîyan a.

Ma hêvîdar ê ke hetanî yewna Newroze, milletê kurd rewşa xo bineyna aver bibero, tikêna ver bi amancê xo şiro. Û ma hêvîdar ê ke hetanî Newrozêna ma bibîn wayîrê statuyêka birûmete û ziwane ma kurdî bibo ziwane resmî, ziwane perwerdeyî. Her panc lehçeyê kurdî; **kirdkî, kirdaskî, sorankî, gorankî** û **lurrkî** bi azadî biciwîyê.

HELEBÇE

bira, bê ez to rê yew meselaya dergi vaco meselayêk ke koy pey helîyay dar û birr pey bermay roc pey şermaya

jehr asmên ra vara qefelna asmênî maran û dimaşkılan

bira, bê ez to rê yew meselaya dergi vaco gedan xu rê kaykerdîni awi di gedey ki pašta marda xo ra beste bî gedey ki destê pêrdê xo girewtbî cinîyan rišta riştê cinîyan nan tenuri ra daynê ê zî sey min û to bî huyaynê bermaynê peşmenîyaynê yarî kerdinê

jehr vara asmênan ra verî kezeba înan veşay badî qelebîyay cadê xo di gedeyê gengulay hewn di mendî heton-heton leşay merdiman veşay sey kila adirî gedey fekakerde mendî desmali destê veyvekon di mendî huyî zeredê ciwûnikon di mend erd û asmên bermay

jehr asmên ra vara keyeyî mendî bêwayîr, bêsermîyon cenî û cormêrdî pêro pêser ra ginay ne nalayîşêk ne vengêk cadê xo di mendî bêziwan

bira, bigoştari mi ra jehr varaynê asmên ra maran û dimaşkılan asmên qefelnabi bira

Ezîz DERDAN

Tay Sole Biwerê, Zaf Biciwîyê

Goreyê cigêrayîşêk ke hetê unîversîteyêka Awustralya ra virazîyayo, eke merdim sole tay biwero, nêweşîyê qelbî û mergê ke sedemê nêweşîyanê qelbî ra benê, se ra 20 benê kêmi.

Cigêrayoxan tesbît kerdo ke hewceyîya merdimêk yew roje de bi 6 gramî sole esta. La no mîqdar zafê reyan cemêk wer de yeno girewtene. Unîversîteya Queenslandî ra cigêrayoxe Linda Cobiac vana, "Fîrmayê ke werdo hadre roşenê, helbet wazenê pere qezenc bikerê. La ganî sihetê şarî zî bifikirîyê. Çünke yew cemê werdî de qasê hewceyîya rojêk sole esta."

Netîceyê cigêrayîşo ke derheqê kêmkerdîşê sole de virazîyayo kovara Heart de weşanîyayo. Meqale de behs beno ke kêmkerdîşê sole nêweşîyanê qelbî û mergê ke nêweşîya qelbî ra virazîyênê se ra 20 keno kêmi.

Weçînayîşan de Propagandaya bi Kurdkî Serbest a

Goreyê vurnayîşê ke "Qanûnê Derheqê Hukmê Bingeyênî yê Weçînayîşan û Qeydê Raydayoxan" û "Qanûnê Weçînayîşê Parlemeteran" de virazîya û hûmara 27548 yê rojnemayê Resmî yê Tirkîya ke roja 10.04.2010 de weşanîya, êdî partîyê sîyasî şênî bi ziwane teberê tirkî de zî propapaganda bikerê.

Seke yeno zanayîş hetanî nika Tirkîya de ziwane tirkî ra teber bi sewbîna ziwane propagandaya sîyasî qedexê bî. Nê samedî ra zafê sîyasetkaranê kurdan ceza girewtêne.

Weçînayîşan de ganî tirkî sey ziwane bingeyînî bo la propaganda, îlanî, afîşî şênî bi ziwane teberê tirkî de zî bibê.

Badê resmîbîyayîşê nê qanûnî, mehkemeyê ke nê derheqî de dewam kenê do betal bibê.

Parlamentoyê Îraqî Jenosîdê Helebçe Qebul Kerd

Parlamentoyê Îraqî roja 17.03.2011 de qirkerdişê Helebçe ke hetê rejîmê Beasî ra virazîyabi, sey "Jenosîd"î nas kerd.

Verê cû "Listeya Kurdîstanî" ke parlamenteranê PDK, YNK û GORANÎ ra yenê pê, pêşniyazteklîfêk pêşkêşê Parlamentoyê Federalî yê Îraqî kerdbi ke qirkerdişê Helebçe sey "jenosîd"î bêro nas kerdene.

Seke yeno zanayê rejîmê Beasî roja 16.03.1988 de bombayê kîmyewî frokeyan ra varnaybî şaristanê Kurdîstanê Başûrî Helebçe ser û bi hezaran însanî amebî qirkerdene.

Gilberte Favre ZAZA: NÛREDÎN ZAZA MERDIMÊKO BINAMUS BI Û NO RAYÎR DE CUYA XO DA

Roportaj: Hulya YETÎŞEN

*Ma na hûmare de, qismê pe-
yênê roportajî weşanenî.*

* * *

Hulya Yetişen: Nika ma bêrîn şima ser. Vanê, to duwês-serrîya xo de dest bi nuştîş kerdo. Gilberte Xanime, merdim çira nuseno? Waştîşê nuştîşî kamca ra yeno? Ti şêna no ruh ma rê tarîf bikî? Tebaxa 2011î de yew romanê to vejêno. Ti nê romanê xo de qalê çî kena, ti şêna biney qalê mewzû û qehremananê romanê xo bikî?

Gilberte Favre Zaza: Qewlê nuşttox Paul Austerî ra ke vano "kes nêzano yew kitab senî yeno dinya, kotî ra yeno, bitaybetî nuşttox bi xo nêzano..." Beno ke na ihtiyacıye yew çinbiyayîş ra yena meydan. Zaf zehmet o ke ma derheqê nuşttoxîye û nuştayanê xo de qisey bikerîn. No kitab behsê di babîyan keno: o yewin, babîyo bêveng yê a kesa ke hikaye qisey kena, o bîn zî, mi gore hemserê kesa ke hikaye qisey kena yo, ke verî nêweşîya ey, dima zî, badê mergê ey, xo kerdo herinda babî-şairî. Namêyê kitabî "Les Inconsolables" (Ëyê ke nê nê vîr ra kerdene) o. Ez romanê xo, sere de lajê xo Cengoyî rê û dima, weşangaro pîlo lubnanij Ghassan Tuéni ke hîrê lajê ey zî êtîm mendîy ke Nûredînî o nêzdîye ra şinasnayêne rê kena dîyarî. Bi hawayêke tebiî, no kitab de bitaybetî mi hewnê de qalê Nûredînî zî kerd. Hewna zî no kitab, hikaya yew kênaya ciwane ya ke "deyîra eşqî ya babîyanê ke welatê melean (cenet) ra cîya biyê" bitaybetî xelisîyayîşî kitabî de vînenê.

Hulya Yetişen: Aîleya to yewêkê xerîbî reyde, ser de zî kurdêk ke miyanê aktivîteyanê politîkan de yo, zewijîyayîşê to senî dî?

Gilberte Favre Zaza: Verî gelek negatîf biy, dima babî û dadîya mi -nika her di zî heyat de nîyê- musayî ke Nûredînî nas bikerê û qîymet bidê ey. Bitaybetî zî babîyê mi. Mergê Nûredînî de aîleya mi nêameye verê min û lajê mi. Caran zewajê mi qebl nêkerdbi. Û nê sedemî ra mergê înan de ez ameya ceza kerdene. Ez nêwazena derheqê înan de qisey bikerî. Ez nameyê yew weşana Euronewsî bi deyn gêna û vana "Şîrove Çin o!" Axir Cengo û ez, aîleya Nûredînî û aîleya mi, ma het nêbî zî, ma ha

heyat de yê.

Hulya Yetişen: Kurdî dinya de şarêko wayîrê nufûsê tewr qelabalixî yê bêdewlet ê. Cu, kultur û zîwanê kurdan binê tehdîdî de yo, tedayî hîna zî dewam kenê. Dinya zî nêwazena naye bivîno. Xora "Xelata Nûredîn Zazayî" zî vera na bêvengîye de yew teşebus nêbî? Gelo çira dinya nêwazena kurdan bivîno û bieşnawo? Na bêvengîye senî wedarîyena?

Gilberte Favre Zaza: Ganî merdim nêkero umûmî. Ewro kurdî serranê 70 û 80an ra hîna vêşî yenê şinasnayene. Estena gelek dîrektoranê sînema, nuşttox, şair û hunermendanê bînan delîlê estena kurdan o. Xo vîr ra meke ke Kurdîstanê Îraqî seba gelek karsazê ke wazenê uca kar bikerê û ver bi uca vaz danê biyo Eldorado. Tirkîya, herçiqas tayê averşîyayîşê ke bi çiman yenê dîyene tede estbê zî, seba ke cîyakarî dewam kena, rayîr ra menda. Sûrîye de kurdî wetendaşê sinîfa dîyin ê. Ez rewşa Kurdîstanê Îranî nêzana. Labelê biyayîşanê Tûnis û Misirî nîşanê ma da ke demokrasî şêno leze vila bibo. Û îstîqbalê destpotan miyanê şarî de çin o. No çiyêko baş o. Ez hêvîdar a ke kurdê Sûrîye wetendaşanê ereban reyde demêko nêzdî de vayê

demokrasî ra îstîfade bikerê. Çunke her kes serê erdê ke ciwîyêno de heqê ey esto ke bextewar bo. Welatê ke demokrasî tede esto, nêşênê seba ê bînan xo mukemel nîşan bidê û bibê emsal. Eke tersê naye bikerê, durist nêbenê. Ê demokrasî (û pere) seba xo wazenê, seba ê bînan ney. Çimê mi de na rewşêka wina ya ke tolerans qebl nêkena.

Hulya Yetişen: Çiyêk ke ti ma ra vajî esto?

Gilberte Favre Zaza: Nûredîn Zazayî seba Rojhelato Miyanên modelêk ke xo rê Modelê Helvetqouyî [Modelê Swîsî] esas gêno xeyal kerdêne: her kes,

kam aîdê kamcîn etnikî, kamcîn bawerîya dînî û kulturî beno wa bibo, fikrê bitoleransî û durustîya sosyale ke têreyde ciwîyênê, ey waştêne ke miyanê Konfederasyonê Dewletanê Rojhelatê Miyanênî de ca bigîrê...

Rewşa însaniyetî, do cayê xo de vîndero û ezîyet dewam bikero. Xora rewşa umûmî ya dinya bineyke zî wina ya. Ey nuştbi ke "însaniyet nêşênê rojanê bextewaran xeyal bikero." Ez zî temamen beşdarê fikrê ey bena. Yew zî, biyayenêk esta ke ez aye ra bi hawayêko xirab mutêsîr bena û xîyalê mi şikîyênê. Qismêkê kurdan bê ke mi ra bipersê, bê ke mi ra îzin bigîrê, nuştayanê Nûredînî weşanenê. Kitabê ke çap kenê, yew nimûne ma rê nêşawenê zî. Weşanxaneyê Arasî ke binê îdareyê Bedran Hebîbî de yo, bê ke rizaya mi estbo, heyatê Nûredînî bi kurdî weşana. Ez hîna zî pabeyê ey a ke yew nusxeyê ê kitabî pêşkêşê kitabxaneyî bikerî.

Kurdê Îraqî hol zanê petrolê xo biroşê. Labelê qaydeyanê exlaqê meslegî û heqanê telîfî hiç nêzanê! Belkî rojêk bimusê. Slokanêk ke çapemenîya Swîsî de bi hawayêko biîntizam weşaniyêna esta: Tecawuzkerdişê heqanê nuşttoxan, dizdî ya!

Rewşa ke Tirkîya de esta zî

Cinîya Nûredîn Zazayê rehmetî **Gilberte Favre Zaza** 1945 de şarîstanê Sion (Valais) yê Swîsî de ameya dinya. Badê ke perwerdeyê rojnamegerîye tamam kena, 1967 de yena Kurdîstan û Rojhelato Miyanên ra gêrena. Serra 1971 de Nûredîn Zazayî şinasnena. Serra 1972 de seba ke beşdarê mitîngê ke qey Nûredîn Zazayî Berlîn de virazîyayêne bibo, hetê Hemreş Reşoyî ra yena wesênayene û eynî serre de Nûredîn Zazayî reyde zewijêna. Serrêk dima ra zî bi namêyê Cengo yew lajê înan yeno dinya.

Serra 1982 de kitabê Nûredîn Zazayî "Ma Vie Kurde" (Cuya Mina Kurde) redakte kerd û çape rê amade kerd.

Badê ke serra 1988 de hemserê aye Nûredîn Zaza şî rehmet, bi destekê Enstîtuya Kurdî ya Parisî musabeqaya rojnamegerîye ya "Xelata Çapemenîye ya Nûredîn Zazayî" organîze kerd.

Gilberte Favre Zaza seba ke ardimê kurdanê Başûrî bikero, bi namêyê HÊVÎ komeleyêk awan kerde. Ardim û pereyo ke na komele de kom bi, seba ke bidê şarî, teslîmê karbidestanê Kurdîstanê Başûrî kerd.

Serra 1993 de çapa dîyine ya "Ma Vie Kurde" weşanxaneyê Labor û Fidês ra da kerdene. No kitab tercumeyê erebkî û kurdî zî biyo. Gilberte Favre Zaza nika xebitêna ke yew arşivê Nûredîn Zazayî virazo.

Eserê aye ke weşaniyayê:

Suicide du bonheur (poèmes en prose), épuisé, 1966

Inch'allah (récit de voyage), épuisé, 1968

Chemins (poèmes), épuisé, 1974
Corinna Bille, le vrai conte de sa vie (Editions 24 Heures), 1981

Requiem pour une enfance, Editions Clin d'oeil, 1983

L'Hirondelle de vie, chronique des enfants du Liban, (préface d'Andrée Chedid), Editions de L'Aire, 1988

Itinéraires (poèmes), 1970-1990
Une Vie entre parenthèses, roman, La Thièle, Yverdon, 1992

Préface à Ma vie de Kurde, de Noureddine Zaza (réédition, Labor et Fidès, 1993

Mémoire de Sion, la vie quotidienne entre 1850 et 1950, album photographique (Editions Z, Lausanne) 1998

Corinna Bille, Le vrai conte de sa vie, Editions Z, Lausanne, 1999

Comme un acte de mémoire, Editions de L'Aire, Vevey, 2000

Survivre, Editions Z, 2003

René Spahr, 1905-2001: humaniste et pionnier, Editions Z, 2004

KITABÊ KIRDAN O TEWR VERÊN: MEWLIDÊ KIRDÎ

Mewlûdê Kirdî yê Ehmedê Xasî sey metnêko mukemel û pîroz destpêkê edebîyatê ma yê nuşteki yo. Reya verêne, roja 25 adare 1899 de Dîyarbekir de çapxaneyê Lîtoğrafya de 400 nusxeyê ey ginayê çape ro.

Ehmedî Xasî 1867 de nehîyeya Licê Hezan de ameyo dinya. 18 sibate 1951 de Hezan de dinya ra bar kerdo. Mezelê ey goristanê Hezanî de yo.

Nameyê ey Ehmedê Sofî Hesenî yo. Mîyanê şarî de bi nameyê Ehmedê Xasî, Xasî, Seydayê Xasî û Xoçeyo Xasî zî şinasîyeno. Eslê xo eşîra Ziktê ra yo. Kalikê ey Mela Osman dewa Şînî (bi tirkî: Balgöze) ya Dara Hênî ra ameyo Hezan.

Tehsilê xo Medreseyê Mesudîye yê Dîyarbekirî de tamam kerdo. Îcazeyê xo destê muderris muftî İbrahîm Efendî ra

Ehmedê Xasî (1867-1951)

girewto. Perwerdeyê tesewufî zî verê şêxê neqşebendîyan Şêx Evdîlqadirê Hezanî het tamam kerdo.

Xasî, wextê xo de memurîye zî kerda. Verî, seba muderrisîya merkezê Dîyarbekirî, uca ra zî seba muderrisîya dewa xo Hezanî tayîn bîyo. Badê ke demeyêk nê wezîfeyî keno, na rey seba muftîyîya Licê tayîn beno la badê di serrî û di

aşman, îstîfa keno. Roja 18.02.1951 de Hezan de şîyo rehmet.

Eserê ey ke weşanîyayê, nê yê:

- 1) **Mewlidê Kirdî**
- 2) **Kitab-ut Tesdîd bî Şerhî Muxteser-ît Tewhîd**

Transkrîbekerdiş de, seba wendiş û şuxulnayîşê alfabe, gerek ma çend çîyan îzeh bikerîn ke wendoxî hîna asan biwanê û fehm bikerê. Çünke metnê verênî yê winasî ke bi alfabeya erebkî nusîyayê, gama ke transkrîbeyê alfabeya latînkî benê, tayê vengê de, mesela vengê "eyn" û "xeyn"ê erebkî de muşkileyî vejênê. Ma nêwaşt ke nê vengî vindî bibê. Coka ma nê vengî bi nîşanê nenuçî (') îşaret kerdîy. Ma vajîn, çekuyê sey: be'dê, se'dîyan, 'Ebdullah, şafi'ê ma... Û çekuyê sey: 'xezal, 'xeyrê min, 'xalîyan...

Standardkerdişî Zûnî Ser Yow Şîrove

Newzat ANUK

Ma pê (bi) tarîfê standardkerdişî zûnî (ziwan) dest pêbik. Manaya klasîk di standardkerdişî zûnî ino ya. Wexto g' (wexto ke) yew millet biwaz zûn xwi wo (yo) fêkî biko zûnî nuştîşî û inê ser mîyûnî (mîyanê) fekûn (fekanê) xwi wo vilabîyayûn ra yow formo g' (formo ke) pîyorê hetûn ra, wertax (ortax), mustaqîl bivîjîn yan zî mîyûnî fekûn xwi ra fekî yew mintîqa bingeh qebul biko û in îskelet ra zî newe yow form bivirazî, in beno zuno standartkerdi.

Mîsal, wextog Komarê Tirkiya (TC) nîya rû (ronîya), fêkî İstanbul bingeh qebul bi. Cuwa pê, xewat (xebat) bîn zî dormalê fêkî İstanbul di umê (ameyî) virastîş. La het bîn ra zî fêkî Trakya, fêkî Ege, fêkî Karadeniz uêb. sêr (serê) zî zaf xewat virazyê. Înkê (nika) nimûnêyî pyorê (pêroyê) fekûn tirkî êstî û hetan êr (ewro) zî roj bi roj ini standardbîyayîş ho dewûm ken.

Ma înkê zî semêdî kirdkî (zazakî) bifikîr. Standardkerdişî kirdkî pê xewatûnê 'Grûba Xebate ya Vateyî' dest pêkerd. Inê 14 serrûn a ina grûbi ha xewîtyena. Kirdkî zî pê xewatûn grûbe û nuştuxûn bînûn hêtî verdsîyayîş (aversîyayîş) di, hêtî standardbîyayîş di zaf rîyar guret. Çend kitab folklor zî pê fêkî mintîqûnî xwi

nusyê. Kes nîşken inê înkâr bikor.

Wexto g' "qalê standardkerdiş" yena mi vîr, tor xwi wa in persûn zî ana mi vîr: Standardkerdişî kirdkî ha kirdkî kena teng nyu (yan) kena hera? Kirdkî hêtî bingehî xwi ra ya zî nuştayûnê fekûn mintîqayûn ra bes xebat kerda nyu nîkerda (nêkerda)? Suwa ra bîr (siba-di sibay) yow cigêrayox (araştırmacı) biwazo

sêr fêkî Az (dewê Çewlîg a) û sêr fêkî Modan (Bedlîs) ra yow xewatê muqayesekerdîş bikor, ça ra nuşte tedarîk ken, çi qêde xewatê xwi virazon? Ya zî ma vaj mîyûnî in wîrd fekûn di fonetîk, sîntaks, morfolojîk uêb. yew cigêrayîş qayîlib biviraz, se ken? Het bîn ra, îkê ma vaj bestox 'bi' zaf nusya, ma bestoxûn bînûn 'pê' ya zî 'ebi' ma xwi vîr ra bik?

Fîkîr mi gueri (gore) ma semêdî (seba) standardkerdişî zaf acele mek. Ma gereka ewîl fekûn xwi eşkera bik, in fekûn xwi di ma binus, ma malzeme arîd, ma nimûnêyûn xwi biviraz. Standardkerdişî kirdkî wa mebîyor manayê qetîlkerdiş,

mebîyor manayê tengkerdiş, kêmkkerdiş ya zî 'tek-tîp'kerdiş. Sênîya g' (seke) êr tel-evîzyonûn İngîlîzûn di yow spîker eşkeno pê fêkî mintîqê xwi qal bikor (ke İngîlîzkî êr zûnî dînya wo) ma zî se serr cuwa pê biêşk pê fêkî mintîqê xwi qal bik. Zê İngîlîzkî, fransîzkî, erebkî di zî ina wo. In zûnûn êr zî standard nîyî, ina yow dêrdî yin zî çînî ko.

Têsbîtê UNESCO guere (gore) kirdkî ha bîn telûkê vînbîyayîş di, ma zî zûn kî hîn (êdî) însûnûn ma ra çow qijûnî xwi kirdkî nimusnênî. O tir bo, ma zêngîniyê (dewlemendîyê) çekuyûn, formûn, fekûn, şîweyûn xwi bipaw, ma bidi nuştîş, ma zî binus! Zafî êr dînyawa modern di 'tek-tîp'î ra zyed (zêde) 'zaf-tîp'î qebul vîynena. Êr dînyawa modern di fikir, huner, îlim, kultur, edebîyat uêb. di yewbîyayîş ra zyed cîyabîyayîş qebul vîynon. Her babet (konu) cîya-cîya yena fikirayîş, yena xewetnayîş.

Derheqê kirdkî di, nîzdê pîyorê mişorun (mişawereyan) ma di mîsal 'merjuela' (karınca) yeno dayîş. Ma vûnî, kirdkî di merjuela 31 qêdi yena vatiş. Raşt a zî zûnî ma zaf dewlemend o. Gere (gerek) ma ferhengûn xwi di, kitabûn wxi di, rojnameyûnî xwi di, kovarûn xwi di uêb. di ina dewlemendîyê xwi bipaw, ma zyed bik, ma kêmk mek. Heq ma çînik o ma mîrasî qijûn, tuernûn xwi kêmk bik.

Bismilahirrehmanirrehîm

Ez bi bismillahî ibtida kena.
Raziqê 'aman û xasan pîya kena.

Rebbî, hemd û şukrî ançax to rê bê.
Kîbr û medh û fexrî pêro to rê bê.

Çende ray bê masîwa bê hemdê ma.
Labelê nêrê hisaban çendê ma.

Hemd û şukrê to eda qet nêbenê.
Ma ser a Rebbî, ti zanê, vînenê.

Halê miskîn û feqîr û naqîsan;
rûreş û zerresîyahê zey hesan.

Her nefes de vacê, hemd û şukrê to.
Wacib o bêşubhe ancî heqqê to.

Maneno îne ser o şukrê çîman;
dest û ling û pîya bi e'ezayê bînan.

Key yeno ca Rebbî heqê şukrê to?
Ger ezel ra ta ebed ma zîkrê to

tim biker, qet xafilî nêbin mudam.
Her mehalo ger eda ker ma tamam.

Labelê ma zanê rehma bêhisab,
to heta esta û ma bî dilkebab.

Wazenê ma lutfê to hergo hewe,
tim bi zarîyy û fixan roc û şewe.

Ez qesem daîm bi zatê to kena,
hem bi yew-yew ez sîfatê to kena.

Ger ebed yew hemdê to qet nêkero,
rehmetey to ancî yo go her bero.

Çunkî rehmay to bi qeybê yê bîya,
ger çîqa şermende û sînesîya.

Rebbî halê ma bi xwu to ra 'eyan,
lazîmey hendî çîya vaco zuwan.

Xalîqê ma tim ti yê, Barî Xuda!
Şafi'ê ma zî Muhemmed Mustefa!

Hendî ma Şeytanî ra perway çî yo?
Yo kû to ra tim bîyo, bêhêvî yo!

Ey birayê dîni, tim goşdarî bê.
Hem bi qelbê xwu, bi xwu hêşyarî bê.

Key şîma dî nameyê şahê şîma
ame vatiş, sunnet o, vacê şîma,

"Es-selatu wes-selamu ya hebîb,
daîma to ro bivarê ya tebîb!"

Wazenê ger ma xelasîyya tamam,
vatişê ma, es-selatu wes-selam.

ABONEYÎ (ABONELİK):

Zereyê Tirkiya (Türkiye içi): (6 aşmî/mengî) 18 TL
Teberê Tirkiya (Türkiye dışı): (6 aşmî/mengî) 12 Euro

Seba şawitîşê peran: T.C. Ziraat Bankası Diyarbakır Şubesi / AHMET KASIMOĞLU
TR 26 0001 0000 91-31436994-5003 (TL)
TR 26 0001 0000 91-31436994-5004 (EURO)

Name-Peyname (Adı-Soyadı):

Adres:

E-Mail:

Tel:

Têkilî (İletişim): newepel@hotmail.com

Ehmedê Xasî û Şêx Mehmed Selîm

Xurşîd MÎRZENĠ

Dewa Hezanî ra Mela Tehar, Ehmedê Xasî û Şêx Mehmed Selîm hunkufê jobînî yê. Têdir şî Bidlîs, Diyarbekir, ca û waranê bînan de wend û her hîrêyan zî desturname girot. Badê girotişê desturnameyî, Mela Tehar şî vererocê Qerejdaxî, peyê deşta Heranî, dewa Brahmî Paşayê Milî de bî mela. Ehmedê Xasî şî Diyarbekir, Medrese Mesûdiye de bî dersdar û fitwadarê wîlayetê Diyarbekirî. Şêx Mehmed Selîm zî kewt herinda babîyê xwi Şêx Ewdilqadirî û bî şêxê terîqete.

Lacê Mela Teharî Elî Çawîş wende yo û nameyê gîştanê xwi hemîne bi kurdî zano; ya qilîçe kamcu ya, eşede kamcu ya... Çiyo ke pîlanê yê, verê yê de qal kerdo, ê xeberî heme kerdê goşareyî û zey lefa mircanan kerrikê goşan û kulîneya vîrê xwi de nayê ro. Wexto ke ci rê lazim bibo, dostanê xwi ra vano.

Elî Çawîş çend serrî verê cû hame Stockholm, lacê xwi hete. Verî ra, seserran ra yo ke keyê ma dostê yewbînî yê. Xeynê na dostaniye zî, Elî Çawîş hevalê babîyê min ê eskerî yo. Min dedê xwi keyê keyna xwi de kerd meyman û min di kasetî fekê yê ra kerdî pîr.

Min rê qalê Seydayê Xasî kerd û va:

"Ez vîst û heştserre bîya, Ehmedê Xasî şî rehma Homayî ser. (1923 de hameyo dinya.)

Rezêkê Seydayî Gola Corîne de bî. Darê miroyan serê bendanê qeraxê rezî de, xecîkê yê zî cor, peyê rezî de bî. Xasî ra xebate nêhameyne. Rezê xwi ra hez kerdêne. Dewicanê ke Seydayî ra hez kerdêne, wextê birnayîş, piştiş û kendîşê rezî de hetê yê kerdêne. Rey-rey zî pe-reyî dayne êrxatan û rezê xwi dayne kendîş. Tehlike û vaşê veradayey ke miyanê rezê cê de zergûn bibîyne, yê bi xwi antêne yan zî eşêfe kerdêne. Nika zî rezê cî esto. Tornê yê awnênê te ra.

Zehfê heyatê Seydayî miyanê rezê yê de derbas bî. Roca ke nêşîne hema-hema çinê bî. Şîyne peyê rezê xwi de niştêne ro, kitabî wendêne. Weş diyêne, heta ke şî rehma Homayî ser zî camikî (verçimikî; gözlük) nêday verê çimanê xwi. La wexto wendêne, camikî dayne verê çimanê xwi. Wextê yê zêde-zêde bibî, baş nusayne. Destnuştîşê yê zehf weşik bî. Rêzê destnuştîşê yê, zey lefanê mircananê binê qirika keyna û bûkan bî... Hem destnuştîş hem zî kitabê yê birzayê cê Mela Arifî hete bî.

Min bi xwi rocêke Mela Arifî ra persa. Min ra va: 'Ma tersê dewlete ra veyşnay. Ma va henêke şorê gerreyê ma bikerê, go dewlete ezyet bido ma...'

Di biray bî, nameyê birayê yê Mehmed bî. Homay tenê yew keyna da yê, bê aye tutî ci rê nêbî. Miyanê Seydayê Xasî û Şêx Mehmed Selîmî weş bî."

Gama ke Elî Çawîşî na cumle va, henêke vatişî fekê xwi de cawitî... Kerd derg û va: "Miyanê Seydayî û Şêxî weş bî..."

Etiya de eysayne ke sistî miyanê yîne de bibîya. Dima dewam kerd va:

"Seydayê Xasî û Şêx, şîne û ameyne pêhete. Wexto hewce bikerdêne, Şêx Mehmed Selîm bi Seydayî şewirîayne. Hetê zanayîşê dîni ra zî Şêx bi Seydayî bawer bî û pê şewirîayne. Xwira Şêx nişkayne bê Xasî îdare bikero. Kurmê Xasî hameyne ci. Wexto kurmê Xasî bi hameyne ci, yew mirîd şirawitê dimayê ci û ardêne xwi hete. Çunkî Şêx nêşkayne tam heqê gelş û teşqeleyanê miyanê şarî û fitwayanê şerîetî ra vejîyo. Seydayê Xasî şîne, fitwa dayne û safî kerdêne.

Mezelê Ehmedê Xasî - Hezan/Licê

Warê fitwaya şerîetî de, Seyda zanaye bi. Çi rey binê çîke de nêmendêne...

Di herêmey ma de, ne şêx û ne mela bibî ke di vatişan verê Seyday Xasî de vaco. Kes nişkayne. Odaya ke o ewca bîyne, yê bînan veng nêkerdêne, goştarîye kerdêne. Mela û şêxanê wîlayetê Diyarbekirî zanayne Xasî xas o. Vatişo ke o vaco, kerraya şikênayîşî nîya, rukn o rukn! Hurmetê şêxan û mela-yanê kirdan ci rê bibî. Ziwanê heqî zî û yê dewlete (yanî os-mankî) zî baş zanayne.

Wexto çîke biqewmîayne, Şêx Mehmed Selîmî vatêne: 'Şorê veyndê Xasî!'

Wexto Şêx Seîd hame Hezan verê Mehmed Selîmî, Şêx Selîmî şirawit dimayê pîlanê mirîdanê xwi ke bi înan bişewirîyo. Înan ra yew zî Mehmed Keyayê Kerwesî bi. Wexto Mehmed Keya yeno reseno Hezan, serê reyirê xwi de, ewilî şîno Seydayê Xasî hete. Hawnêno, Seyda fekê eywane de rûniştî û waneno.

Mehmed Keya silam ro ci dano:

- Selamuneleykum, Seyda.

Xasî vano:

- Eleykumselam, Keya.

Mehmed Keya vano:

- Seyda... Vanê, Şêx Seîd

Efendî hamewo, Şêx Mehmed Selîmî hete wo. Şêxî şirawito dimay min. Ez o şorî Dîwan. La wexto ez keye ra veciyawa heya tiya, ez di miyanê xişûşan de wa... Ez nêzana, wexto ez biresî dîwan, ez o ewil şorî destê Şêx Seîd Efendî yan yê Şêx Selîmî? Seydayê Xasî vano:

- Helbet yê Şêx Seîd Efendî. Ew piltir o.

Mehmed Keya xatir Seydayî ra wazeno. Şîne welaqanê xwi teslîmê xulaman kenê û vecênê dîyar, kunê zereyê dîwanî. Şêx Seîd û hevalê xwi dîwan de yê. Mehmed Keya û yê ke tedir ê, ewilî şîne destê Şêx Seîdî, dima ra zî şîne destê Şêx Mehmed Selîmî miç kenê û cayê xwi de nişenê ro.

Bado ke Şêx Seîd û hevalê xwi wirzênê, Şêx Mehmed Selîm Mehmed Keyayî ra perseno, vano:

- Çi rê ti ewil şî destê Şêx Seîdî?

Mehmed Keya vano:

- Şêxê min, min nêzanayne ez o ewilî şorî destê kamî... Serê reyirî de, ez şîya Xasî hete û pê şewriyawa. Yê min ra va, şore destê Şêx Seîdî Efendî.

Ena mesela ser o Şêx Mehmed Selîmî surgunê Xasî vet. Ew surgunê dewa cîrane, Firdêsî kerd. (Firdês, nêzdîyê Hezanî de dewêka Licê ya. Dewlete nameyê ya kerdo "Ziyaret".)

Badê ke di serrê Xasî Firdês de qedîyay, Şêx Selîmî hewnîya bê Xasî nêşkeno îdare bikero... Gelş û teşqeleyî bê Xasî safî nêbenê. Şêx fitwadar nîyo, nêşkeno fitwa bido. Yê ke yenê Şêxî hete, bi qey fitwa yan çîkey şerîetî yenê, ew mecbur maneno, yan ê merdiman şiraweno Firdês, yan zî yewî şiraweno Firdês û Xasî ano Hezan xwi hete. Peyina peyine, Şêx mecbur mend, Xasî rê efû vete û merdimî bi heranê yînan şirawitî Firdês û keyê Seydayî tepîya ard Hezan. Seyda ancî resa rez, miroyêre û hengurey xwi...

Alimêkew wayirê kitabî, kitabê Sadîyê Şîrazî û Hafizî verê destê yê de, bi wendişê kitabî wa mijûl, nameyê cê qesranê Îstanbulî (Stenbolî) û padîşahan de bibî, bi zanayîşê xwi eywana padîşayî de cubeyê Şêxulîslamî tera vetbî û zey filozofêk hameyne naskerdîş. La bêwayir!... Yo bîn zî, wayirê çend cênîyan, dewan, gayan û gamêşanê cite, sofî û mirîdan bi. Vîşterayê kelî û kelinceyê qurbanî hameyne fekê beyrayê yê. Şîmşêrê hîmetî destê yê de..."

Rehma Homayî ro wirdîne bo zî.

Ferhengek

akerde: açik

amade (n): hazir

amadekar, -e: hazirlayan

amadekerdax, -e: hazirlayan

awe (m): su

bale (m): dikkat

bineyna: biraz daha

camêrd (n): adam; erkek

cinî (m): kadın

dewe (m): köy

dezgeh (n): 1) kurum, mü-

essese 2) **tezgâhseba:** için,

yüzünden, dolayı, ötürü, ne-

deniyle, sebebiyle

doman, -e: çocuk

embaz, -e: arkadaş

heval, -e: arkadaş

hikaye (m): hikaye; öykü

hişyarbiyayîş: uyanma

hûmare (m): sayı

huyayîş (n): gülme

kek (n): ağabey

kêna (m): kız

la: ama; fakat

labelê: ama; fakat

laj (n): oğlan

mesihî, -ye: Hıristiyan

mintîqa (m): bölge

musayîş: öğrenme

nuşte (n): yazı; makale

nuştîş (n): yazma

nuştax, -e: yazar

perwerde (n): eğitim

pêt, -e: sıkı

pîroz, -e: kutsal

pîrozkerdiş (n): kutlama

pit, -e: bebek

piyabiyyayîş (n): birlik

qeçek, -e: çocuk

qedexe: yasak

rewşe (m): durum

reyde: ile

reyra: ile

rêxistine (m): örgüt

roşn (n): ışık, nur; aydın,

aydınlık

roşnayî (m): aydın, aydınlık

roşnî (m): aydın, aydınlık

roşniye (m): aydın, aydınlık

roşnvîr, -e: aydın

rûmet (n): onur

ser (n): üst

sere (n): baş

serek, -e: başkan

serekîye (m): başkanlık

serre (m): yıl

serrnewe (n): yılbaşı

şar (n): halk

şaristan (n): il, vilayet,

kent, şehir

tebîet (n): tabiat; doğa

tut, -e: çocuk

versî (m): gölge

vîndî: kayıp

werd (n): yemek

werdiş (n): yeme

wisar (n): bahar

xurt, -e: güçlû

Not: Çekuyê makî (dişil) bi (m), çekuyê nêrî (eril) bi (n) îşaret biyê.

Eşqêko Masum û Vîstikêka Tarîxî

Çiyê tewr verênî, çiyê destpêkî caran vîrê merdimî ra nêşinê. Kamî eşqê xo yê tewr verênî kerdo xo vîr ra? O eşqo masum, eşqo teze û xeşîm, eşqê qije-kîye.

Esas, merdim vera her cerib-nayîşê neweyî de tutêko masum o.

Û tay vîstikî estê heqîqeten tarîxî yê.

Dê hela xo rê biewnîn amade-karanê rojnameyê ma NEWPEL ra.

PELî ra.

Senî ke rojname makîneyê metbea ra vejêno, seke yew tut (qij, qeçek, gede, doman) bêro dinya, amadekarî wina bi çimêko masum û bi meraq ew-nênê eserê xo ra.

Ma na vîstika tarîxî qeyd kerde.

Wa no heyecan gird bibo, mîyanê şarî ra, nesl ra nesl vila bibo, wa zerrîya ma hemîne vera na manzara de bipirto.

PANELE DAVET

DERHEQÊ TARÎX û ZUNÎ KIRDÛN DI PANEL

TARİH VE DİL BAĞLAMINDA ZAZALAR

Roja 2 nîsane 2011, saete 13.30 de Duzaxac de Salona Merkezê Kulturî ya Beledîye de bi sernameyê "Derheqê Ziwan û Tarîxê Kirdan de" panelêk yeno viraştene. Panel de **M. Malmîsanij û Wisif Zozanî** qisey kenê.

Şairê Çewlîgî Newzat Valerî ra DEJÊ NIMITEYÎ

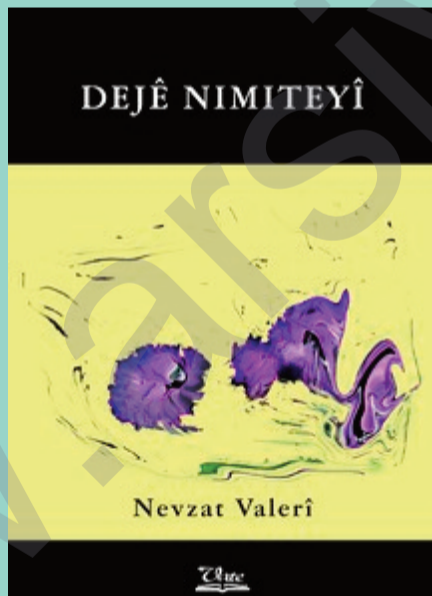
Şenik nîyo derdê heskerdena to, zaf giran o.

Ax, zerrbesteyê to ya ez, bindestîye de hal çi yeman o!

Kitab di qîsmî yo. Qismo yewin bi sernameyê "Dejê Nîmîteyî", qismo dîyîn zî bi sernameyê "Derdê Dinya" kitab de ca girewto. Her qîsim de des şîirî estê.

Xususîyetê şîiranê Newzatî ra çiyê tewr muhîm no yo ke fekê mîntiqaya xo de rike nêkerda, xo mîyanê sînoranê fekê dewa xo yan zî mîntiqaya xo de xo heps nêkerdo. Bi ziwanêko fesîh, sade la hende zî nêzdîyê standardî nuştê. Bi no qayde xîtabê heme kirdan kerdo.

Şîirê şairî, zafane haletê ruhîyeya emrê hîrîsserrîye nîşan

danê. Nê tewir şîirî, yan zî no haletê ruhîye, xo romantîzmê pembe yê ciwanîye ra xelisnayo la hema nêresayo dersayîşê

emrê çewresine.

Heme şîirê ke kitab de yê, seba edebîyatê kirdkî dewlemendîyêka başe xo reyde anê. Esas, edebîyatê ma de sey rengîniya nimûneyan yan zî ma vajin şîire de seba temsîlkerdişê şaristananê kirdan, şîirê Newzat Valerî muhîm ê. Labelê ez vana qey çiyê tewr muhîm, agêrayîşê bi ziwanê xo yo. Çunkî Newzatî verî bi tirkî şîirî nuştêne. Yew kitabê ey bi tirkî weşanîyabi û ey yew xelate zî girewtbî. La agêra bi ziwanê xo ser. No agêrayîş tesaduffî nîyo, bi şuûr o, bi zanayîş o. Na nuqta zaf muhîm a.

Wa şarê ma rê xeyrên bo, pîroz bo. Ma hêvîdar ê ke şairê ma ne eşkera û ne zî nîmite qet nêdejo û hema bi zaf eseranê bînan ma şa bikero.

NAMEYÊ NEBATAN

Amadekar: Ehmedê Dirihî

gulbiza, gulbizaya mazêran, gulgeje, karzî, keçkure, kolbiza, kolpize, kulbizike, vaşo korek, vila newrozî, vilika heşan

Kurmanckî: bilbizêk, gulsosin, helale, pelezê, pîrpîzêk, pîspîzêk

Sorankî: sosina gelekrenq, sîsin, şînala

Gorankî: çermigzemeq, gulale newroze, helale, zemeqçerme

Latînkî: Iris

Tirkî: iris, kurt kulağı, navruz, nevruz çiçeği

NAMEYÊ HEYWANAN

Amedekar: Roşan Lezgin

Not: Nameyê makî (bi tirkî: dişil) bi (m), nameyê nêrî (bi tirkî: eril) bi (n) îşaret biyê.

Pîsing (n), Xone (n)

Pîsinge (m)

Leyîr (n) / Leyîre (m)